

(VIVIR) en Monforte

(SER) de Orden

Resumo gramatical

resumo gramatical

Nome ou substantivo

- É o núcleo da frase nominal e, dunha forma xeral, é o que designa as cousas. Así, todo o que pode ser collido, sentido, visto, sexan seres animados, inanimados ou conceptos abstractos, denominase nome ou substantivo.
- O substantivo é **común** cando designa seres dunha especie de forma xenérica (**home, libro, ordenador** etc.) e **propio** cando denota un ser específico, de forma individualizada (**Sanxenxo, Lisboa, Helena** etc.).

Xénero

- En galego só hai dous xéneros: masculino e feminino. En xeral, son masculinos os substantivos rematados en **-o** e femininos os rematados en **-a**, pero hai excepcións: **o fantasma, a moto, o diadema, a tribo** etc.
- Os substantivos que terminan en **-ista** ou **-e** teñen a mesma forma para o masculino e para o feminino: **o/a artista, o/a dentista, o/a estudante, o/a cantante, o/a intérprete** etc.
- Os adjectivos que rematan en **-ista, -e** ou **-z** tamén teñen a mesma forma para os dous xéneros: **optimista, individualista, intelixente, alegre, feliz, capaz, perspicaz** etc.
- Son **masculinos**: os nomes das letras (**o xe, o hache**); os substantivos de orixe grega terminados en **-ema** e **-oma** (**o problema, o cromosoma**); os nomes que acaban en **-me** (**o acedume, o abdome...**, agás **a servidume e a mansedume**) e os nomes das árbores froiteiras cando a froita que dan é masculina (**o plataneiro, o marmeiro...**, agás **a figueira**).
- Son **femininos**: os nomes acabados en **-axe** (**a mensaxe, a viaxe, a equipaxe...**, agás **o traxe, o paxe, o garaxe**) e os nomes das árbores froiteiras cando a froita que dan é feminina (**a maceira, a laranxeira...**, agás **o castiñeiro**).

Formación do femenino

- En xeral, fórmase o feminino dos substantivos e adjectivos cambiando o **-o** final por un **-a** ou engadindo un **-a** ás terminacións **-r, -ín, -z** (no caso de substantivos) e vogal tónica: **alto/alta, traballador/traballadora, bailarín/bailarina, rapaz/rapaza, xuíz/xuíza, nu/núa, cru/crúa** etc.
- Os substantivos e adjectivos rematados en **-án** forman o feminino en **-á**, como **curmán/curmá, irmán/irmá, compostelán/compostelá, catalán/catalá, ciudadán/cidadá, san/sa, truán/truá** etc; ou en **-ana**, como **folgazán/folgazana, larpan/larpana, paspán/paspana, papán/papana** etc.

- Os rematados en **-és**, fano en **-esa**: **fregués/freguesa, vigués/viguesa, chinés/chinesa**; agás **cortés**, que é invariable.
- Dos substantivos rematados en **-ón**, algúns fan o feminino en **-oa**, pero tamén poden presentar outras formas: **anglosaxón/anglosaxoa, león/leoa, patrón/patroa, ladrón/ladroa** (ou **ladra**) etc.; e algúns substantivos e adjectivos fano en **-ona**: **lambón/lambona, chorón/chorona, papaleisón/papaleisona, pasmón/pasmona** etc.
- Os adjectivos xentilicios rematados en vogal tónica presentan a mesma forma para o masculino e o feminino: **o/a marróqui, o/a somalí, o/a israelí, o/a hindú** etc.

Formación especiais de xénero

- Hai palabras cujas formas de feminino son moi peculiares: **heroe/heroína, tsar/tsarina, sacerdote/sacerdotisa, profeta/profetisa, poeta/poetisa, xudeu/xudía, rei/raiña, galo/galiña, príncipe/princesa, abade/abadesa, barón/baronesa, actor/actriz, emperador/emperatriz**.
- Asemade, hai casos nos que o cambio de xénero implica un cambio de significado, aínda que algunas veces moi sutil: **o río/a ría, o bolso/a bolsa, o prato/a prata, o pozo/a poza, o caldeiro/a caldeira, o horto/a horta, o leiro/a leira, o saco/a saca, o manto/a manta, o coitelo/a coitela, o peto/a peta** etc.

Número: reglas de formación do plural

- Ás palabras rematadas en vogal, ditongo ou **-n**, engádese-lles **-s**: **cadeira/cadeiras, marroquí/marroquís, xersei/xerseis, limón/limóns** etc.
- Ás palabras rematadas en **-r** e **-z**, engádese-lles **-es**: **muller/mulleres, fogar/fogares** etc. No caso de **-z**, este cámbiase por **-c** antes de facer o plural: **vez/veces, luz/luces, capaz/capaces** etc.
- As palabras agudas rematadas en **-s** forman o plural engadindo **-s**: **deus/deuses, autobús/autobuses** etc.
- As palabras rematadas en **-s** ou **-x**, ben sexan graves, esdrúxulas ou que formen grupo consonántico, permanecen invariables á hora de formar o plural: **mércores, lapis, lux, unisex, luns**.
- As palabras rematadas en **-l**, se son graves ou monosílabas, forman o plural engadindo **-es**: **sol/soles, difícil/difíciles, túnel/túneles** etc. Se son agudas, con máis dunha sílaba, forman o plural substituíndose o **-l** por **-is**: **papel/papeis, español/espáñois, civil/civís, caracol/caracois** etc.

O plural nas palabras compostas

- Nos compostos gráficos, que forman unha soa palabra, a flexión de plural só se fai no último elemento: **socioeconómico/socioeconómicos, cartafol/cartafoles, mapamundi/mapamundis, pasatempo/pasatempos, lavalouza/lavalouzas, beirarrúa/beirarrúas, benvida/benvidas, benfalado/benfaldados, branquiazul/branquiazuis, quefacer/quefaceres** etc.

ATENCIÓN

Algunxs compostos gráficos teñen unha soa forma. Nestes casos, só sabemos se están en singular ou en plural polo contexto ou polos determinantes que os acompañan: **o/os paraugas, o/os portafolios, o/os microondas, o/os tirapedras, o/os limpabotas, o/os trabalinguas, o/os abrelatas, o/os gardarríos** etc.

- Nos compostos sintagmáticos formados por substantivo + substantivo, onde o segundo elemento funciona como un modificador do primeiro, só recibe flexión de número o primeiro elemento: **home araña/homes araña, neno prodixio/nenos prodixio, palabra clave/palabras clave, café teatro/cafés teatro, porco espiño/porcos espiño, móble bar/móbiles bar** etc.
- Tamén só flexiona o primeiro elemento dos compostos sintagmáticos que teñen un nexo entre as dúas bases: **sala de estar/salas de estar, ferro de pasar/ferros de pasar, paso a nivel/pasos a nivel, mesa de levante/mesas de levante** etc.
- Nas palabras compostas que se escriben con guións, só recibe flexión de plural o segundo elemento: **non-fumador/non-fumadores, político-económica/político-económicas, maníaco-depresivo/maníaco-depresivos** etc.
- Nos compostos sintagmáticos formados por substantivo + adjetivo, as dúas bases fan a flexión de plural: **garda civil/gardas civís, porco bravo/porcos bravos, pomba torcaza/pombas torcadas, pé derecho/pés derechos** etc.

ATENCIÓN

A palabra que vai en plural faino segundo a regra de formación do plural á que pertence: **rúa/rúas, fol/foles, facer/faceres, civil/cívics** etc.

Outros casos especiais na flexión de número

Hai palabras non patrimoniais que presentan a formación do plural dun modo particular.

- Aos estraneirismos, palabras doutros idiomas que, a pesar do frecuente emprego, manteñen a súa forma orixinal, engadímoslos -s: **club/clubs, pub/pubs, clip/clips, robot/robots, croissant/croissants** etc. O mesmo ocorre cos poucos cultismos que se conservan na lingua: **álbum/álbums, réquiem/réquiem, tandem/tándems** etc.

- As marcas non se deben pluralizar, xa que son nomes propios. Algunhas pasaron a designar obxectos comúns e fan a flexión de número a través dos determinantes que as acompañan: *o land rover, os land rover; o kleenex, os kleenex* etc.

- Sobre as siglas, cómpre indicar que estas tampouco se pluralizan. Non obstante, atópanse na lingua algunhas siglas cuxo emprego está moi sistematizado, de xeito que se comportan como palabras comúns, e presentan incluso algunha transformación morfolóxica (como o acento gráfico). Todas elas se escriben en letras minúsculas e admiten a flexión de plural, segundo as regras para as palabras patrimoniais: **peme/pemes, ovni/ovnis, láser/láseres, radar/radares** etc.

- Hai tamén casos nos que a formación do plural deste tipo de siglas presenta opiniós encontradas, como o que ocorre, por exemplo, con **CD e DVD: cd/cds, o/os CD, cedé/cedés**.

Artigo

- Existen dous tipos de artigos en galego: o determinado e o indeterminado.

Artigo determinado

- O artigo determinado (**o, a, os, as**) utilizánselo cando falamos de algo en concreto, que é único ou que xa se mencionou antes.
- *Imos alugar a casa de meus pais.*
- *Trouxeron o coche de sempre.*

- Tamén o empregamos cando nos referimos a un aspecto ou a unha parte dun país ou dunha rexión, coas formas de tratamento e os títulos: **o Exipto antigo, a Galicia actual, a doutora Fidalgo, o señor González.**

- O artigo determinado contrae coas preposicións **a, con e de**, e coa conjunción comparativa **ca**, formando:

	o	a	os	as
a	ao (ó)*	á	aos (ós)*	ás
con	co	coa	cos	coas
de	do	da	dos	das
ca	có	cá	cós	cás

* Aínda que na escrita poida representarse de dúas formas, a única pronuncia correcta é **ó/ós**.

resumo gramatical

■ Existe tamén unha segunda forma do artigo determinado (**lo**, **la**, **los**, **las**) que se emprega obrigatoriamente tras da preposición **por** (*lmos polo monte*) e do adverbio **u** (*U-los mozos que chegaron?*).

■ Ademais destes contextos, a segunda forma do artigo pode aparecer nos seguintes casos:

- 1) Despois das formas verbais rematadas en **-r** ou **-s**:
 - Non **compartímo-la** mesa con eles. (*Compartimos + a*)
 - Debes **deixa-los** libros no estante. (*Deixar + os*)
- 2) Despois dos pronomes enclíticos **-nos**, **-vos**, **-lles**, e dos pronomes tónicos **nós** e **vós**:
 - **Déuno-lo** diñeiro que faltaba. (*Deunos + o*)
 - **Vó-los** tres seguídeme. (*Vós + os*)
- 3) Despois de **ambos/as**, **entrambos/as**, **todos/as**, **tras**, (**e**) **mais**:
 - **Ámbalas** estudantes eran de Porriño. (*Ambas + as*)
 - **Entrámbolos** dous fixemos o traballo. (*Entrambos + os*)
 - **Tódolos** días facía o mesmo. (*Todos + os*)
 - Vinos **tralo** hórreo. (*Tras + o*)
 - Fomos eu e **maila** tíos de Luís. (*E mais + a*)

Artigo indeterminado

■ Usamos os artigos indeterminados (**un**, **unha**, **uns**, **unhas**) para mencionar algo por primeira vez, cando non sabemos se existe ou para identificar ou valorar algúen pola súa profesión.

- Queremos mercar **unha** casa en Sanxenxo.
- Tes **un** cinceiro por aquí?
- A súa muller é **unha** xornalista moi coñecida.

■ O artigo indeterminado contrae coas preposiciones **con**, **de** e **en**:

	un/s	unha/as
con	cun/cuns	cunha/cunhas
de	dun/duns	dunha/dunhas
en	nun/nuns	nunha/nunhas

Casos de omisión do artigo

■ En xeral, os artigos non se usan cos substantivos propios (nomes de persoas, de continentes, de países e de ciudades), agás cando forma parte do nome: **A Habana**, **O Cairo** etc. Con algúns países, o uso do artigo é opcional: **(A) India**, **(O) Brasil**, **(O) Perú** etc.

■ Tampouco empregamos o artigo cando falamos dunha categoría ou de substantivos non contables.

- Tes **coche**?
- Merca **sal** cando vayas ao súper.
- Necesito **leite** para facer a sobremesa.

Os demostrativos

■ Serven para referirse a algo con referencia á súa distancia no espazo ou no tempo respecto da persoa que fala. Están en relación cos adverbios de lugar **aquí** (preto de quen fala), **ai** (preto de quen escucha) e **alí/alá** (lonxe de ambos).

	Masculino		Feminino		Neutro
	Singular	Plural	Singular	Plural	
aquí	este	estes	esta	estas	isto
ai	ese	eses	esa	esas	iso
alí/alá	aquel	aqueles	aquela	aquelas	aquilo

• **Este** avión é bastante novo, pero **aquel** estacionado alí é vellísimo.

■ As formas neutras serven para referirse a algo descoñecido ou que non queremos ou non podemos identificar cun substantivo.

- Que é **isto**? Non entendo nada.
- **Iso**? É a tradución do informe anual.

■ Cando acompañan un substantivo, os demostrativos funcionan como determinantes ou adjetivos, concordando co devandito substantivo en número e xénero.

- **Estas** lentes son graduadas.
- As cadeiras **esas** comprámolas nas rebaixas.

■ Cando os demostrativos aparecen sós, substituíndo os substantivos, denomínanse **pronomes**.

- **Estes** son os que procuraba.
- Gústanme **aquelas** brancas. Podo levalas?

■ Coas preposiciones **de** e **en** os demostrativos contraen:

	este(s)/esta(s)	ese(s)/esa(s)	aquel(es)/aquelle(s)
de	deste(s)/desta(s)	dese(s)/desa(s)	daquel(es)/daquelle(s)
en	neste(s)/nesta(s)	nese(s)/nesa(s)	naquel(es)/naquelle(s)

• Traballo naquel edificio con cristais negros.
• Quen é o dono **deste** coche?

■ A mesma contracción ocorre cos demostrativos neutros:

	isto	iso	aquilo
de	disto	diso	daquilo
en	nisto	niso	naquilo

• Sabes algo **disto**?

Os posesivos

- Os posesivos utilizanse para identificar algo ou alguén referíndose ao seu posuidor. Concordan en xénero e número coa cosa posuída e varían segundo o posuidor (eu = **miña** casa; ti = **túa** casa...).

	Masculino		Feminino	
	Singular	Plural	Singular	Plural
(eu)	meu	meus	miña	miñas
(ti)	teu	teus	túa	túas
(el/ela/vostede)	seu	seus	súa	súas
(nós)	noso	nosos	nosa	nosas
(vós)	voso	vosos	vosa	vosas
(eles/elas/vostedes)	seu	seus	súa	súas

- Cando acompañan o substantivo, os posesivos funcionan como determinantes ou adjectivos:
 - Gústame o **meu** traballo.
- Cando van sós, substituíndo un substantivo xa mencionado ou coñecido polo interlocutor, funcionan como pronomes:
 - Este libro é **meu**.
- Como determinante ou adjetivo, o posesivo vai obligatoriamente con artigo determinado, pero en certos contextos (nomes de parentesco, en exclamacións ou vocativos, por exemplo) o artigo pode aparecer elidido:
 - Onte falei con **meu** pai.
 - **Miña** muller traballa toda a tarde...
 - **Meu** Deus!
- As formas do masculino singular (**meu**, **teu**, **seu**, **noso**, **voso**) poden ser usadas coa preposición **de** para indicar pertenza exclusiva (Xa **tiña** moitas terras **de seu** cando casou); ou co significado de ‘por si mesmo’ ou ‘pola súa natureza’ (Coñézote e sei que es xeneroso **de teu**).

Os indefinidos

- Son palabras que expresan conceptos como cantidad, intensidade, identidade, existencia ou distribución dun xeito vago e impreciso.
- Os indefinidos son invariables cando só teñen unha forma: **algún**, **ninguén**, **algo**, **nada**, **cada**, **cadaquén**, **calquera**, **demais** etc.; e variables cando admiten flexión de xénero e/ou número: **todo/toda/todos/todas**; **outro/outra/outros/otras**; **certo/certa/certos/certas**; **un/unha/uns/unhas**; **algún/algunha/algúns/algunhas**; **ningún/ningunha/ningúns/ningunhas**; **pouco/pouca/poucos/poucas**; **demasiado/demasiada/demasiados/demasiadas**; **abondo/abonda/abondos/abondas**; **varios/varias**; **tal/tales**; **ambos/ambas** etc.
- Poden funcionar como pronomes, cando substitúen o substantivo, ou como adjectivos, cando o modifican.

- Se chama **alguén**, dígalle que volvo axiña. (= pronome)
- Podes deixarme **calquera** libro de poesía? (= adjetivo)

Contraccións

- O indefinido **un** (e as súas variantes), cando actúa como adjetivo, presenta as mesmas contraccións ca o artigo indeterminado: **dun/dunha/duns/dunhas**, **nun/nunha/nuns/nunhas**, **cun/cunha/cuns/cunhas**. Non obstante, no seu emprego pronominal, contrae con **de** e **en**, pero non coa preposición **con**.
 - **Cunhas** reclamacións estamos de acordo, con outras non. (= adjetivo)
 - Cada **fin** de semana sae **con unha**, non quere volver namorarse. (= pronome)

- Asemade, **ambos** contrae coa preposición **entre**, formando **entrambos** e **entrambas**.

- Os indefinidos **algún** e **outro** (e as súas variantes) contraen coas preposiciones **de** e **en**, da seguinte maneira:

	algún	outro
de	dalgún , dalgunha dalgúns , dalgunhas	doutro , doutra doutros , doutras
en	nalgún , nalgunha nalgúns , nalgunhas	noutro , nourta noutros , nourtras

Acentuación

- De acordo coa posición da sílaba tónica, as palabras que teñen máis dunha sílaba clasificanse en **agudas**, **graves** e **esdrúxulas** e a súa acentuación faise da seguinte forma:

- **Agudas**: son as palabras nas que a sílaba tónica é a última. Levan acento gráfico, chamado acento agudo, cando rematan en **vocal**, **vocal + n**, **vocal + s** e **vocal + ns**: **mañá**, **paté**, **refén**, **francés**, **composteláns**...
- **Graves**: son palabras nas que a sílaba tónica é a penúltima. Levan acento cando rematan en consoante que non sexa **-n** ou **-s** ou en grupo consonántico distinto de **-ns**: **díficil**, **álbum**, **carácter**, **tórax**...
- **Esdrúxulas**: son palabras nas que a sílaba tónica é a antepenúltima. Sempre levan acento: **médico**, **bágoa**, **cónxuxe**, **ávido**, **sílaba**...

Outras regras de acentuación

- Os **estranxeirismos** más correntes en galego seguen as devanditas regras de acentuación: **popurrí**, **xampús**, **accésit**, **cámping**, **párkinson**, **cárdigan** etc.
- Os **monosílabos** non se acentúan, agás nos casos do acento diacrítico: **da**, **das** (contracción preposición + artigo)/**dá**, **dás** (formas do presente indicativo do verbo **dar**); **pe** (nome da letra)/**pé** (parte do corpo) etc.
- Cando un verbo leva pronomes complemento ou a segunda forma do artigo, o conxunto que forman considérase

resumo gramatical

unha única palabra para fins de acentuación: **vímolos** no parque, **fixémo-la** cea, **deixóullelos** aos fillos...

- Acentúanse as vogais **i**, **u** tónicas, se estas van precedidas ou seguidas doutra vogal, para indicar que forman parte de sílabas distintas: **ruído**, **saúde**, **oír**, **inclúe**, **día**...

ATENCIÓN

En galego **non** se acentúan:

- Os monosílabos, salvo nos casos que levan acento diacrítico ou diferencial: **son**, **voz**, **po**, **nu**, **cru**...
- As palabras agudas rematadas en ditongo decrecente, seguidas ou non de **s**: **falou**, **cantei**, **metais**, **aneis**, **anzois**...
- Os adverbios en **-mente**: **tranquilamente**, **rapidamente**, **facilmente**, **habilmente**...
- Os interrogativos e exclamativos: **Que** queres? **Cantos** somos? **Que** sorpresa!

Principais casos de acentuación diacrítica ou diferencial

á (a prep. + a artigo)

bóla ('esfera')

cá (ca + a)

có (ca + o)

cómpre ('é mester')

dá (pres. e imp. de *dar*)

dó ('compaixón')

é (pres. de *ser*)

fóra (adv.)

má ('ruín')

máis (adv. e. pron.)

nó (subst.)

nós (pron. tónico; pl. de **nó**)

ó (a + o)

óso (do corpo)

pé (parte do corpo)

pór (poñer)

présa (apuro)

sé (sede eclesiástica; imp. de *ser*)

só (adv. e advx.)

té (infusión)

vén (pres. de *vir*)

vés (pres. de *vir*)

vós (pron. tónico)

a (artigo; pron.; prep.)

bola (peza de pan)

ca (conx.)

co (con + o)

compre ('merque')

da (de + a)

do (de + o)

e (conx.)

fora (antepret. de *ser* e *ir*)

ma (me + a)

mais (conx.)

no (en + o)

nos (en + os; pron. átono)

o (artigo; pron.)

oso (animal)

pe (letra)

por (prep.)

presa (prendida; presada)

se (conx.; pron.)

so (prep.)

te (pron.; letra)

ven (pres. de ver; imp. de *vir*)

ves (pres. de ver)

vos (pron. átono)

Signos de puntuación

Punto (.): representa unha pausa longa que marca o final dunha oración ou dun enunciado completo. Escríbese tamén nas abreviaturas (Sr., etc., D.) e nas cantidades numéricas

para separar as cifras de tres en tres (11.758, 235.729, 8.123.460).

- *Eran as tres do mediodía e todos chegaban para o xantar.*

Coma (,): indica unha pausa breve no enunciado e permite separar ou enumerar varios elementos no interior dunha frase.

- *Inés, a miña veciña, conseguiu o traballo que quería.*
- *Tiñamos tres cans, un gato, un coello e dous paxariños.*

Tamén se emprega a coma:

– Para separar o vocativo do resto da oración.

- *Xulio, dámela as lentes que atopaches.*

– Diante de expresións que indican oposición (pero, mais, áinda que, non obstante...) ou que introducen unha consecuencia (así que, con que, de xeito que, polo que...).

- *Onte vin cedo do traballo, pero deiteime moi tarde.*

- *Avariouseme o coche, así que teño que ir en bus.*

– Despois de conectores como **efectivamente**, **en definitiva**, **finalmente**, **en primeiro lugar** etc.

- *Efectivamente, non me chamaron para a entrevista.*

- *En primeiro lugar, temos que falar do orzamento.*

– No lugar dun verbo que se omitiu porque xa foi mencionado ou porque se sobreentende.

- *A Lucía levareille uns bombóns; a Darío, un libro.*

- *Os socios, por esta entrada.*

– Para separar lugar e data na cabeceira ou no pé de cartas, formularios etc.

- *Ourense, 29 de xuño de 2003.*

ATENCIÓN

– A coma nunca debe separar o suxeito e o predicado dunha oración, agás cando entre eles hai unha información adicional, un comentario ou unha explicación.

- *Os estudantes deste centro, segundo me dixerón, poden gañar o campionato de baloncesto.*

- *Xesús, que acaba de chegar de Suíza, vai montar un restaurante.*

– Tampouco se debe empregar a coma diante da conxunción **e**. Non obstante, recoméndase o seu emprego se a secuencia que introduce esta conxunción ten un contido distinto ao dos elementos anteriores, para evitar ambigüidades ou cando a frase é moi longa.

- *Decidiu independizarse, deixou a vila, e a verdade é que non se soubo máis del.*

- *Acaba de volver de Brasil, e de Arxentina non quiere nin falar.*

– Nas secuencias con **nin** e **ou** só se emprega a coma se a conxunción se repite máis de dúas veces.

- *Nin ti, nin el, nin ningún coñecedes este lugar.*

- *Ou saes con eles, ou ves comigo, ou quedas na casa.*

Punto e coma (,): marca unha pausa maior ca a da coma, pero inferior á do punto. Emprégase máis frecuentemente para separar expresións que xa teñen comas, ou oracións que se relacionan por un sentido lóxico.

- O libro era meu; o dicionario, de Pedro; e a carpeta, de Xurxo.
- Esta casa vale más de cen millóns; non podemos mercala.

Dous puntos (:): xeralmente separan dúas partes dunha oración. Serven para introducir unha explicación, causa, consecuencia, enumeración, cita textual e tamén aparece nos encabezamentos de cartas.

- Hoxe cae un pedrazo horrible: ceamos todos na casa.
- Atopou o que tanto buscaba: a foto da moza e o reloxo do pai.

Puntos suspensivos (...): empréganse cando se interrompe unha enumeración ou un enunciado porque xa se coñece o seu final. Tamén pode indicar dúbida, vacilación, temor ou sorpresa.

- Trouxeron a merenda dos nenos: galletas, froita, leite...
- E cando saíu o asasino ao escenario... apagouse a luz.

Interrogación (?): colócase ao final dunha pregunta.

- Canto levas vivindo neste barrio?

Exclamación (!): colócase ao final dunha frase coa que se quere chamar a atención, mostrar sorpresa, dor ou entusiasmo e dar ordes.

- Ponte quieto, por favor!
- Que ben falas o galego!

Pronomes persoais

■ A forma dos pronomes persoais cambia segundo a súa función na oración.

Suxito	COD	COI	Reflexivo	Con preposición
eu	me	min	me	min (comigo)
ti	te	che	te	ti (contigo)
vostede	o/a	Ile	se	vostede (consigo)
el/ela	o/a	Ile	se	el/ela, si (consigo)
nós	nos	nos	nos	nós (connosco)
vós	vos	vos	vos	vós (convosco)
vostedes	os/as	Iles	se	vostedes (consigo)
eles/elas	os/as	Iles	se	eles/elas, si (consigo)

■ Os pronomes suxeito empréganse para resaltar a persoa por oposición a outras ou cando a súa elisión pode levar a algúns confusións.

- **Vós** estudas Dereito, non?
- **Ela** si, pero **eu** estou en cuarto de Bioloxía.

■ Tamén se usan os pronomes suxeito coas preposicións **agás, ata, entre, excepto, fóra, incluso, menos, salvo e segundo**.

- Segundo **ela**, todos estábamos convocados á reunión.
- Entre **ti** e **eu** terminaremos o traballo esta tarde.

■ A forma **o**, ademais de complemento directo (CD) masculino singular, pode substituír partes enteras dun texto, así como predicativos dos verbos **ser, estar e parecer**.

- Ao final, aprobaches os exames?
- Aínda non **o** sei porque as notas saen mañá.
- Suso parece moi boa persoa, non?
- Pois a verdade é que non **o** é.

■ Os pronomes reflexivos empréganse:

- Para indicar que a acción recae sobre o mesmo suxeito que a practicou:
 - Ana cortouse cun coitelo.
 - Erguémonos moi cedo todos os días.
- Para indicar a ausencia dun suxeito animado coñecido en accións con suxeitos inanimados:
 - A porta **pechouse** de golpe e deume un tremendo susto.
 - Mira como **se mollou** o coche durante a noite
- Para indicar accións reciprocas (sempre co verbo en plural):
 - Malia as súas diferenzas, os dous **se queren** moito. (el a ela e ela a el)
 - Os dous condutores baixaron dos coches e começaron a **insultarse**. (un ao outro)

Pronomes en construcións valorativas

■ En galego moitos verbos combínanse cos pronomes de CI en construcións cuxo suxeito (subliniado nos exemplos) é o que provoca o sentimento ou a valoración. Para marcar o contraste con outras persoas ou evitar a ambigüidade, empregamos tamén as formas preposicionais cos pronomes tónicos **a min, a ti, a vostede, a el/ela, a nós, a vós, a vustedes, a eles/elas**.

- (A min) esta situación non **me gusta** nada.
- (A ti) fascinante os espectáculos en vivo, verdade?
- (A vostede) interésalle a arte?
- (A el) os avións **dánlle** pánico.
- (A nós) moléstanos tanto barullo.
- (A vós) non **vos parece** más práctico este modelo?
- (A elles) non **lles importa** esperar un pouco.

O pronome de solidariedade

familiar	che	vos
cortesía	Ile	Iles

■ O pronome de solidariedade corresponde á forma de pronome persoal de obxecto indirecto e emprégase cando se lle quere dar ao interlocutor unha participación afectiva ou un tratamento máis familiar ou especial. A presenza destes pronomes non produce ningunha alteración na información que transmite o enunciado.

Évos unha situación ben delicada.

Pois xa non **che** sei nada.

Vaille un frío que arrepía.

resumo gramatical

ATENCIÓN

Os pronomes ***te*** e ***che*** corresponden á segunda persoa do singular ***ti***. ***Te*** funciona como obxecto directo e como pronome reflexivo, mentres que ***che*** é a forma de obxecto indirecto e tamén do pronome de solidariedade.

- *Vímoste onte na entrada do cinema.* (CD)
- *Érguete máis cedo se non queres perder o autobús.* (Reflexivo)
- *Deixáronche este paquete onte pola mañá.* (CI)
- *Este rapaz éche moi traballador.* (Solidariedade)

Contraccións dos pronomes de CI e CD

CI	CD	CONTRACCIÓN	
me che lle nos vos lles	o a os as	mo, ma, mos, mas	• <i>Estas cartas deumas Luísas.</i>
		cho, cha, chos, chas	• <i>Queres isto? Pois déixochos.</i>
		llo, lla, llos, llas	• <i>Non o sei, voullo preguntar a Luís.</i>
		nolo, nola, nolos, nolas	• <i>A chave? Entregóunola a conserxe.</i>
		volo, vola, volos, volas	• <i>As publicacións envíarévolas logo.</i>
		llelo, llela, llelos, llelas	• <i>Estes xoguetes lévallelos aos nenos do orfanato.</i>

ATENCIÓN

Os pronomes ***te*** e ***che*** corresponden á segunda persoa do singular ***ti***. ***Te*** funciona como complemento directo e como pronome reflexivo, mentres que ***che*** é a forma de complemento indirecto e tamén do pronome de solidariedade.

- *Vímoste onte na entrada do cinema.* (CD)
- *Érguete máis cedo se non queres perder o autobús.* (reflexivo)
- *Deixáronche este paquete onte pola mañá.* (CI)
- *Este rapaz éche moi traballador.* (solidariedade)

Posición dos pronomes de CI e CD

- Por regra xeral, a orde de colocación dos pronomes átonos é: verbo + CI + CD. Os pronomes colócanse sempre despois do verbo e unidos a el.
- *Tróuxome todo o que lle pedira.*

■ Non obstante, hai determinados contextos nos que o pronome se coloca diante do verbo e separado deste.

- Despois de palabras que marcan subordinación (***que***, ***aínda que***, ***sempre que***, ***xa que***, ***posto que***, ***se...***):
- *Dixo que me deixaría todos os apuntamentos.*
- *Déixoché a moto se me fas este trabalho.*
- Despois de adverbios ou expresións que indican negación (***non***, ***nunca***, ***xamais***, ***tampouco...***) e dúbida (***quizais***, ***talvez***, ***seica***, ***disque***):
- *Nunca o vin por esta zona.*
- *Xamais che dirá a verdade.*
- *Seica lle deron un premio de poesía.*
- Despois dalgúns outros adverbios (***xa***, ***aínda***, ***mentres***, ***tamén***, ***sempre***, ***ben***, ***mal***, ***só***, ***axiña***, ***logo***, ***máis***, ***menos***, ***aquí***, ***aí***, ***ali...***):
- *Sempre me ducho pola noite.*
- *Querías este libro? Pois aquí o tes.*
- *Xa lle dixen que non dispoño deste material.*
- Despois dalgúns pronomes indefinidos (***algo***, ***nada***, ***ninguén***, ***alguén***, ***calquera***, ***mesmo***, ***bastante...***):
- *Ninguén me deu a resposta correcta.*
- *Algo me di que isto non está ben.*
- Despois de interrogativos (***que***, ***por que***, ***como***, ***quen***, ***onde***, ***cando***, ***canto***, ***como...***), exclamativos (***que***, ***como***, ***canto...***) ou frases desiderativas:
- *Quen che dixo esa barbaridade?*
- *Cando lle daremos o regalo?*
- *Canto me alegro por ti!*
- *Deus me valla!*

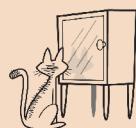
■ Hai casos nos que a posición do pronome é variable:

- Diante de preposicións, o pronome pode ir despois da preposición ou despois do verbo:
 - *O profesorado temos o compromiso de lle axudar ao alumnado./O profesorado temos o compromiso de axudar lle ao alumnado.*
- Nas perifrases verbais os pronomes poden colocarse despois do verbo principal, despois da concunción ou preposición que forma parte da perifrase ou detrás do infinitivo:
 - *Tesme que facer un favor.*
 - *Tes que me facer un favor.*
 - *Tes que facerme un favor.*
- Estiven chamándote toda a mañá.
- Nas perifrases de participio, o pronome só se coloca despois do verbo auxiliar (ou concuxgado), agás nos casos de excepcións mencionados anteriormente:
 - *Téñoo visitado alí algunas veces.*
 - *Non che dou feito isto ata mañá.*

Preposicóns e locucións preposicionais

Referencias espaciais

a: destino, distancia.	<ul style="list-style-type: none"> • Imos a Rianxo. • Allariz está a dez quilómetros.
ante/perante: diante de.	<ul style="list-style-type: none"> • Atopámonos ante o Palacio Real.
ata/deica: punto de chegada (deica precisa o punto de partida = de aquí/ali).	<ul style="list-style-type: none"> • Camiñamos ata a entrada da catedral. • Imos deica Santiago.
baixo: posición inferior.	<ul style="list-style-type: none"> • Coloca as botellas baixo a mesa.
contra: contacto, dirección contraria.	<ul style="list-style-type: none"> • Apoiouse contra a parede para evitar a caída. • Ía contra o vento.
de: procedencia (lonxe/preto de).	<ul style="list-style-type: none"> • Somos de Celanova. • Barrantes está preto de Vilanova de Arousa.
dende/dende: punto de partida.	<ul style="list-style-type: none"> • Veu andando dende o centro.
en: localización, medio de transporte.	<ul style="list-style-type: none"> • Ribadeo está en Lugo. • Iremos en tren.
entre: localización no medio de dúas ou más cousas.	<ul style="list-style-type: none"> • Encontrei unha postal entre os meus libros.
onda: proximidade; o mesmo lugar.	<ul style="list-style-type: none"> • O salón de peiteados está onda a parada de autobús. • Foi onda as fillas e áinda non volveu.
para: dirección.	<ul style="list-style-type: none"> • Marchou para Suíza cando era moi novo.
por: movimiento dentro ou a través do espazo.	<ul style="list-style-type: none"> • Gústame pasear por esta alameda. • O ladrón entrou por un burato no teito.
sobre: localización nun espazo superior.	<ul style="list-style-type: none"> • Estenda a masa sobre unha superficie fría.
tras: detrás de, más aló de.	<ul style="list-style-type: none"> • A súa aldea está tras aquela montaña.
xunta: ao lado de, preto de.	<ul style="list-style-type: none"> • Deixei a carteira xunta o ordenador.

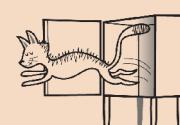
en fronte do móble

ao lado do móble

dentro do móble

fóra do móble

Referencias temporais

a + hora	<ul style="list-style-type: none"> • Levántome ás oito.
ata + punto límite no tempo	<ul style="list-style-type: none"> • Espérote ata as cinco.
antes/despois de	<ul style="list-style-type: none"> • Sempre chamo a miña nai antes de deitarme.
contra + hora imprecisa	<ul style="list-style-type: none"> • Din que chegan contra o mediodía.
de + día/noite de + inicio a + fin	<ul style="list-style-type: none"> • Prefiro descansar de día e estudar de noite. • Traballamos das* 9.00 ás 15.00 h.
desde/dende + punto no tempo	<ul style="list-style-type: none"> • Non vexo a Xavier dende o inverno pasado.
durante + tempo que dura ou no que transcorre algo	<ul style="list-style-type: none"> • Durante o curso académico case non vén por aquí.
en + mes/estación/ano	<ul style="list-style-type: none"> • O aniversario dela é en xullo.
entre + dous puntos de referencia temporal que determinan un intervalo	<ul style="list-style-type: none"> • Estarei na casa entre as dúas e as sete da tarde.
para + tempo exacto ou aproximado; duración	<ul style="list-style-type: none"> • Para Nadal xa estaremos de volta. • Temos conversa para toda a tarde.
por + parte do día	<ul style="list-style-type: none"> • Nunca traballo pola** tarde.
sobre + hora aproximada	<ul style="list-style-type: none"> • Chegou sobre as dúas da madrugada.

debaixo do móble

sobre o móble
enriba do móble

detrás do móble

diante do móble

Outros usos

A	Modo: filete á prancha, linguado ao forno, fun a cabalo.
AGÁS/EXCEPTO/FÓRA/MENOS/SALVO	Exclusión: Xa tiñamos todos algunha noción do tema, agás esa parella.
ANTE	En presenza de: Ante tantas dificultades decidiu regresar ao seu país.
BAIXO	Influencia ou dependencia: Non lle fagas caso porque está baixo os efectos do alcohol.
CANDA	Coincidencia temporal e compañía: Iremos canda os outros rapaces.

resumo gramatical

CON

Compañía: Fun ao cine **con** Mauricio.
Acompañamento: Polo **con** patacas.
Instrumento: Cortei as fichas **con** aquelas tesoiras.
Componentes: Unha casa **con** moitos cuartos, unha cadeira **con** repousabrazos.
Modo: Ábreo **con** coidado.

CONTRA

En oposición a: Non faremos nada contra a súa vontade.

DE

Material: Un abrigo **de** la.
Xénero, especie: Un libro **de** xeografía, un álbum **de** fotos.
Pertenza ou posesión: Esta é a casa **de** Adolfo.
Finalidade/utilidade: Máquina **de** escribir.
Causa: Chorou **de** susto.
Modo: Fíxoo **de** malas maneiras.

ENTRE

Cooperación: **Entre** todos acabaremos o informe antes do previsto.
Relación ou comparación: Non atopo ningunha diferenza **entre** un e outro.

PARA

Finalidade: Necesito diñeiro **para** o alugamento deste mes.
Destinatario: Este paquete é **para** o teu irmán.

POR

Causa: Vixá moito **por** seu traballo.

SEGUNDO

Concordancia, opinión: **Segundo** as leis, isto é un delito.
Simultaneidade: **Segundo** escucha a gravación, anota no caderno os puntos más interesantes.

SEN

Ausencia: Eu prefiro o café **sen** azucré.

Sobre

Tema: Estiven nunha mesa redonda **sobre** a situación dos discapacitados.

Valoración aproximada: O cativo tería **sobre** catro anos.

Superlativos e outros gradativos

feo moi feo feísimo	caro moi caro carísimo	Rico moi rico riquísmo	rápido moi rápido rapidísimo
---	--	--	--

ATENCIÓN!

Ás veces é necesario facer modificacións ortográficas: *rico/riquísmo; longo/longuísmo*. Para intensificar un adxectivo podemos empregar, máis frecuentemente na linguaxe coloquial, o prefixo **super-**.

- *É un aparello superpráctico.*

Outros recursos para graduar:

- *É demasiado/excesivamente* rechamante.
- *É (moi) pouco* práctico.
- *É un pouco* caro.
- *Non é nada* interesante.

ATENCIÓN!

Pouco emprégase soamente con adxectivos de significado positivo; mentres que **un pouco** só se usa con adxectivos de significado negativo.

Adverbios e locucións adverbiais

Os adverbios son palabras invariables que expresan diferentes matices que poden complementar ou modificar un verbo, un adxectivo, outro adverbio ou ata mesmo un enunciado completo.

- Chamáronme **onte** para un novo traballo.
- Era **moi** falador, pero traballaba **pouco**.
- Francamente, a túa actitude decepcionounos **moito**.

Os adverbios adoitan achegar algúna información circunstancial que pode ser dos seguintes tipos:

- Tempo: **onte, antonte, hoxe, mañá, cedo, tarde, logo, despois, agora, antes, acotío** etc.
- Lugar: **aquí, alí, alá, acolá, dentro, fóra, preto, lonxe, diante, detrás, alén** etc.
- Modo: **así, ben, mal, gratis, amodo, adrede, asemade, pasenño, devagar** etc.
- Dúbida: **talvez, quizais, seica, disque** etc.
- Negación: **non, nin, nunca, xamais, sequera, tampouco** etc.
- Afirmación: **si, certo, certamente, abofé, tamén** etc.
- Cantidad ou intensidade: **case, más, menos, tan, dабondo, moi, bastante** etc.

As locucións adverbiais son combinacións fixas de dúas ou máis palabras que funcionan do mesmo xeito ca os adverbios: **a cada canto, a miúdo, ao carón, aos poucos, ás agachadas, ás présas, así mesmo, de certo, de momento, de repente, se callar** etc.

Coa colocación do sufijo **-mente** ao final dalgúns adxectivos femininos ou neutros pódese formar unha ampla serie de adverbios de modo: **soa/soamente, rápida/rapidamente, difícil/difícilmente** etc.

ATENCIÓN!

Ao engadirlle o sufijo **-mente**, os adxectivos perden o acento, se o levan: *fácil/fácilmente*.

Relacións temporais

Anterioridade

antes (de)

- **Antes** levaba lentes, pero agora opereime da vista e non as necesito.
- Lava as mans **antes de** comer.

Posterioridade

logo (de)	... minutos/un anaco/un pouco/... horas/días/ meses/anos despois
máis tarde	... minutos/un anaco/un pouco/... horas/días/ meses/anos máis tarde
tras	ao cabo de

- **Logo de** escutar a entrevista, responda as preguntas.
- Cheguei sobre as cinco e Pepe dúa horas **máis tarde**.
- Chamou hai cinco minutos, pero volverá chamar **ao cabo de** media hora.

Simultaneidade ou inmediatez

ao + infinitivo mentres cando

- **Ao rematar** a carreira, marchou a África para colaborar cunha ONG. (= inmediatamente despois de rematar a carreira)
- Cometoo demasiados erros **ao falar**. (= cando falo)
- Escucha música **mentres** traballa. (= cando traballa)

Falar da duración

hai + cantidad de tempo + que + verbo

- **Hai** más de tres anos **que** vivo en Galicia. E ti?
- Eu, **hai** oito anos.

dende/desde hai + cantidad de tempo

- Non vexo a Rosario **dende/desde hai** nove meses.

Marcar o inicio dunha acción

dende/desde + data dende/desde + cantidad de tempo dende/desde que + verbo

- **Dende** cando estudas galego?
- **Dende** xaneiro./**Dende** hai dous meses./**Dende** que cheguei a Santiago.

Conectores para relatar

Introducir unha nova información ou comezar un relato

- **Resulta que** onte pola noite chamoume e quedamos para saír.

Introducir unha referencia temporal

- **Cando** abrí a porta, vin todos os meus compañeiros de traballo.

Darlle secuencia á acción

- Acabamos de cear e puxemos a televisión. **Nisto/Entón/Deseguida** chegou Amalia e fomos xogar ás cartas.

Explicar a causa dos acontecementos

- **Como/Xa que/Dado que** traballas entre semana, fai a compra o sábado.
- Nunca fala con estranos **porque/xa que/posto que** Ilo prohibe a súa nai.

Presentar consecuencias

- Estaba moi canso, **así que/de modo que/polo que** se deitou ás nove.

Para corrixir unha información equivocada.

- Aquel non era o meu fillo, **senón** o meu sobriño.

Para introducir unha concesión

- Non son galegos, **pero** falan galego moi ben.
- Non son galegos, **non obstante**, falan galego moi ben.
- **Aínda que** non son galegos, falan galego moi ben.

A coordinación

■ A coordinación consiste en unir dúas oracións independentes por medio de nexos ou convencións coordinantes, formando un único enunciado.

- Cheguei do traballo **e** preparei a cea para todos.
(= Cheguei do traballo. Preparei a cea para todos.)
- Vivimos na costa, **pero** non imos á praia con frecuencia.
(= Vivimos na costa. Non imos moito á praia.)

■ Segundo o significado da convención que as une, as oracións coordinadas poden ser dos seguintes tipos:

- Copulativas (**e**, **e mais**, **nin**): empréganse para sumar ou engadir segmentos de información.
 - Ana brincaba no parque **e** María xogaba ao balón.
 - Limpou a casa, fixo a compra **e** **mais** preparou a comida.
 - Non comeu **nin** bebeu nada.

resumo gramatical

- Adversativas (**pero**, **mais**, **porén**): introducen unha idea que contrasta con outra anterior, restrinxindo ou negando o seu significado.
 - Gústame Celso, **pero** non o vou invitar á miña festa.
 - Traballa moito, **mais** nunca ten un peso.
 - Estudou maxisterio, **porén** nunca lle gustaron os nenos.
- Disxuntivas (**ou**): expresan opcións entre as que se marca unha alternativa.
 - Imos ao cine **ou** vemos un filme na casa?
- Distributivas (**ora... ora**, **ben... ben**): expoñen accións alternativas, pero que non se exclúen.
 - **Ora** fala ben das amigas, **ora** non as quere ver.
- Explicativas (**é decir**, **ou sexa**, **isto é**): explican ou aclaran o significado da primeira proposición.
 - **Din** que é un forasteiro, **ou sexa**, que non é de aquí.

A subordinación

- A subordinación consiste na agrupación de oracións, entre as que hai algún grao de dependencia, nun único enunciado.
- Oracións subordinadas adxectivas ou de relativo.
- Empregamos as oracións adxectivas ou de relativo para restrinxir, completar ou modificar o sentido dun substantivo. Funcionan como adxectivos e permítenos ligar unha oración ao substantivo ao que se refiren (antecedente), para evitar a súa repetición.

oración 1	oración 2
Algúns profesores coordinarán o simposio.	Algúns profesores traballan neste instituto.
oración de relativo	
Os profesores que traballan neste instituto coordinarán o simposio.	

- Xeralmente, as oracións adxectivas liganse á oración principal por medio de partículas relativas como **que**, **quen**, **cal**, **onde**, **cuxo**...
 - As persoas **que saben idiomas** poden solicitar este posto.
 - O director, **quen acaba de marchar**, quere vernos mañá.
 - A obra, **cuxo autor é anónimo**, representouse no Gran Teatro.
 - O artigo, **o cal áinda non lin**, foi moi criticado.
 - A zona **onde viven** ten uns xardíns preciosos.
- Segundo a relación que establece co antecedente, as oracións adxectivas poden ser especificativas ou explicativas.

- As oracións adxectivas son **especificativas** cando permiten distinguir un ou varios elementos dentro dun conxunto.
 - Os nenos **que levan disfraz** participan no festival de Entroido. (Os outros nenos non participan, só estes)
- Son **explicativas** as oracións adxectivas que só engaden unha información sobre o antecedente, pero non son necesarias para distinguilo. Deben ir entre comas na escrita e, na fala, márcanse por unha pausa.
 - Carme, **que acaba de chegar de Uruguai**, pensa facer outra viaxe.

As partículas relativas

- **Que** pode referirse a persoas ou a obxectos.
 - O home **que saudei** onte no mercado é o meu xefe.
 - Este abrigo, **que** é o meu preferido, merqueino en Nova York.

- **Cal/cales** emprégase sempre co artigo determinado e tamén se refire a obxectos ou a persoas. Aparece con más frecuencia en rexistros más formais ou cultos.
 - A escultura, **a cal** situaron no centro da praza, foi feita por un prestixioso artista.
 - Os exames **aos cales** se presenta a directora do proxecto serán a próxima semana.

- **Quen** emprégase con referente humano e singular, só en oracións explicativas. Tamén é más común en contextos formais.
 - O técnico do equipo, **quen** asumió toda a culpa, dimitiu.

- **Cuxo** relaciónase coa idea de posesión ou de pertenza e concorda en xénero e número co substantivo que acompaña, non co seu antecedente.

O home
cuxo emprego
cuxa familia
cuxos fillos
cuxas obras

Oracións subordinadas substantivas

- Existe un grupo de oracións subordinadas nas que o suxeito do verbo principal exerce algún tipo de influencia sobre o suxeito da frase subordinada: emítese un xuízo, exprésase un sentimento ou unha orde, maniféstase un desexo ou unha prohibición etc. Nestes casos, o verbo da oración subordinada vai en subxuntivo.
 - O meu pai **quere que estude** (eu) Medicina.
 - Prohíboche (eu) **que sigas vendo** (ti) ese rapaz.
 - A algunas persoas **moléstalles que teñamos** (nós) éxito.
 - Ao ministro **non lle importou que** miles de familias **perdesen** a súa única fonte de ingresos.

- Pero cando o suxeito de ambas accións é o mesmo, empregamos o infinitivo.
 - **Quero** (eu) **estudar** (eu) Filosofía.

- A moitos homes **moléstalles** (a eles) **ter**(eles) que **ocuparse** (eles) das tarefas domésticas.
 - Non **me importa perder** (eu) este posto de traballo, **prefiro** (eu) **durmir** (eu) tranquilo.
- Cando na oración principal se emite un xuízo ou unha valoración impersonal sobre unha acción que realiza un suxeito determinado, o verbo da subordinada tamén vai en subxuntivo.
- **É normal que esteades** un pouco nerviosos.
 - **É lóxico que** a xente **espere** un cambio positivo.
 - **É probable que volvan** gañar as eleccións.
 - **Non parecía posible que** a xente **aceptase** semellantes medidas.
- Pero cando na oración principal se emite un xuízo válido para calquera individuo, o segundo verbo vai en infinitivo.
- **É normal non querer** quedar sen traballo.
(= é normal para todo o mundo)
 - **É triste ter que emigrar** por razóns económicas.
(= é triste para todo o mundo)
- Cando na oración principal afirmamos que un feito é verdade, na oración subordinada utilizamos o indicativo.
- **Creo que** os animais **tenen** sentimientos.
 - **Din que** algo **vai** cambiar.
 - Estou convencido de que aprobará o exame.
 - Perdoa, **pensaba que eras** outra persoa.
- En cambio, cando na oración principal negamos ou cuestionamos a veracidade do expresado, na oración subordinada empregamos o subxuntivo.
- **Non creo que Xavier queira** vir connosco.
 - Dubido que aprobe o exame.
 - **Non vexo que esteas** preparado para ocupar ese cargo.
 - Eu **non dixen que** a situación **fose** cambiar.

Oracións subordinadas adverbiais

Oracións causais

- As oracións causais enuncian a causa do que se di na oración principal. O conector que más frecuentemente as introduce é **porque**, seguido doutros como **xa que**, **posto que**, **unha vez que**, **visto que**, **por mor de (que)**, **a causa de (que)**, **por culpa de (que)**, **debido a (que)**, **pois**, **que e como**.
- Mercamos a tele pequena **porque** a grande nos pareceu moi cara.
 - **Como** non están os nenos, sairemos cear fóra.

Oracións finais

- As oracións finais explican a finalidade da acción da oración principal. O conector más utilizado é **para (que)**, pero hai outros posibles, como **a que**, **co gallo de**, **co fin de (que)**, **co propósito de (que)**, **co obxecto de (que)**, **con tal de (que)**...
- Vounos chamar **para que** me digan o resultado.
 - Atrasamos o comezo do evento **co propósito de que** todos estivesen na apertura.

Oracións consecutivas

- As oracións consecutivas expresan o resultado ou a consecuencia dos feitos narrados na oración principal. Os conectores más frecuentes para introducillas son **así que**, **logo**, **por tanto**, **por conseguinte**, **en consecuencia**, **de modo**/**maneira que**, **de aí que**, **que** (xeralmente combinado con **tanto(s)/tanta(s)** ou **tal/tales**).
- Só sairemos despois do xantar, **así que** non chegamos antes das seis.
 - Padeceu dunha enfermidade moi grave, **de aí que** agora leve unha vida moi sa.

Oracións condicionais

- As oracións condicionais establecen unha condición que debe cumplirse para que algo se realice. Para expresar unha condición posible de realizarse, empregamos a estrutura **se** (presente) + presente ou futuro de indicativo.
- **Se fas a matrícula ata o día 10, regálanche/regalaránche** unha axenda.
 - **Se me chaman para a entrevista, non podo/poderei** acompañarte ao médico.

Oracións temporais

- As oracións condicionais expresan o tempo ou o momento no que se realiza a acción da oración principal. **Cando** é o nexo más frecuente para introducillas, pero tamén se poden empregar, entre outros, **antes de (que)**, **despois de (que)**, **mentres**, **en canto...**
- **Cando** cheguei, vin que a porta estaba aberta.
 - **Cando** teña tempo, irei verte.
 - Recollín a cociña **mentres** os nenos durmían a sesta.
 - **En canto** entrei na ducha, souo o teléfono.
 - Estudarei a proposta **antes de/despois de** pedir o empréstito.

ATENCIÓN!

Cando se refiren ao futuro, as frases introducidas por **cando**, **mentres** e **en canto** van sempre en presente de subxuntivo.
Cando fagas vinte anos, *regalarémos*che o coche.
En canto remate a carreira, *farei* esta viaxe.
Mientras non *chequen* os convidados, *terminaremos* o xantar.

Impersonalidade

- A impersonalidade pódese expresar de varias maneiras.
- SE + verbo en terceira persoa do singular/plural**
- Adoitamos empregar esta forma cando damos instrucións ou cando nos referimos a cousas que son válidas para todo o mundo.

resumo gramatical

- Primeiro, **frítense** as patacas.
- **Débese** pedir permiso antes de entrar.

Verbo en terceira persoa do plural

- Trátase de accións realizadas por unha persoa concreta (ou varias), cuxa identidade non ten importancia para o que fala: a atención céntrase na acción e non no axente.
 - Que partido **botan** hoxe na nova canle?
 - **Abriron** un supermercado de gran superficie no noso barrio.
 - **Din** que haberá eleccións anticipadas.

Verbo en segunda persoa do singular

- Trátase de accións que lle afectan a todo o mundo, incluídos os interlocutores. Non obstante, aínda que empregamos a forma **ti**, non nos referimos ao noso interlocutor. É unha forma moi característica da lingua oral que equivale a **un/unha** + terceira persoa do singular.
 - Con este tráfico, **sabes** a que hora saes, pero non a que hora **chegas**.
 - Con este tráfico, **un/unha sabe** a que hora **sae**, pero non a que hora **chega**.

Discurso referido

- O discurso referido, tamén chamado estilo indirecto, é a transmisión, polo xeral nun novo contexto espacial e temporal, das palabras ditas por outros.
 - *Teño moito sono.*
 - *Dixo que ten moito sono.*
 - *Chámame o xoves pola mañá.*
 - *Díxome que o chame o xoves pola mañá.*
- Se o que referimos indirectamente é unha pregunta introducida por unha partícula interrogativa, esta volve aparecer no discurso referido.
 - *Onde mercaches este colete?*
 - *Preguntoúme onde mercara o colete.*
- Pero cando se trata dunha pregunta de resposta fechada (si/non), introducímosla con **se** no estilo indirecto.
 - *Tes o enderezo de Eulalia?*
 - *Preguntoúme se tiña o enderezo de Eulalia.*
- As accións que se expresan en presente en estilo directo, transmítense, en moitas ocasións, en copretérigo.

Luns ás 14.00 h Alba: Agora estou xantando.	O día seguinte ás 10.00 h Alba díxome que estaba xantando naquel momento. (= xa non está xantando)
Luns ás 14.00 h Ramón: Estudo chinés.	O día seguinte ás 10.00 h <i>Ramón díxome que estuda chinés.</i> (= ainda estuda chinés)

ATENCIÓN!

Ao cambiar a situación espazo-temporal na que se fala, ademais do tempo verbal prodúcense outros cambios: desaparecen elementos, modifícanse as palabras con marca de persoa (como os posesivos e os pronomes persoais) e as referencias temporais*.

- *Cariño, estou na miña oficina. Podes **traerme** unha carpeta que **esquecín** aí?*
- *Chamouno dende a súa oficina para pedirlle **se lle podía levar** unha carpeta que **esquecera** na casa.*

* Nos seguintes niveis de Aula de galego iremos estudiando progresivamente todas as correlacións verbais e as demais mudanzas que se producen no discurso referido.

A voz pasiva

- A voz pasiva fórmase coas formas do verbo **ser** e o participio do verbo de cuxa acción queremos falar.

	ser	
(eu)	fun	
(ti)	fuches	
(el/ela/vostede)	foi	+ participio
(nós)	fomos	
(vós)	fostes	
(eles/elas/vostedes)	foron	

- *A comunidade local construíu esta ponte.*
- *Esta ponte **foi construída** por membros da comunidade local.*

- Na construcción pasiva, o CD da oración activa (**esta ponte**) pasa a ser o suxeito pasivo; o suxeito (**a comunidade local**) convértese en complemento axente e vai sempre introducido pola preposición **por**.
 - *Na estrutura verbal, o verbo **ser** é conjugado no mesmo tempo ca o verbo da oración activa e combina en número e en persoa co suxeito pasivo. Con este tamén concorda o **participio** en xénero e número.*
 - *Estes **cadros foron pintados** por un artista anónimo.*
 - *O **director** do proxecto **será entrevistado** esta semana.*
- Empregamos a voz pasiva:
 - Cando nos interesa poñer en evidencia o suxeito pasivo ou a propia acción verbal.
 - *Ese home **foi condenado** inxustamente.*

- Cando non se coñece, non se quere ou non interesa expresar o axente da acción verbal.
- A nova escola será inaugurada antes da fin deste curso.

ESTAR + participio

- O problema **esta resolto**.
- As decisións xa **estaban tomadas**.

- Este tipo de pasivas emprégase cando o importante é o resultado da acción, o seu efecto sobre o suxeito pasivo, e non o da acción en si mesma. Por este motivo é moi frecuente omitir o complemento axente.
- Algunhas especies de animais **están ameazadas**.
- O ordenador xa **está reparado**.
- A casa **estivo vixiada** toda a fin de semana.

Expresión da conxectura

- Existen varios recursos para facer suposicións.

- **supoñer que** + indicativo
- **quizais/tal vez** + indicativo/subxuntivo
- **ao mellor/igual** + indicativo
- **é probable que/é posible que/pode (ser) que** + subxuntivo
- **o más seguro/o más posible é que** + subxuntivo
- **seguramente/probablemente/posiblemente** + indicativo
- **seguro que/estou seguro de que** + indicativo

- Tamén podemos empregar o futuro de indicativo para facer suposicións sobre o presente.
 - Sabes onde está Paula? Non a vin en todo o día.
 - **Estará** traballando, coma sempre. (= supoño que está traballando.)
- Do mesmo xeito, utilizamos o condicional para facer suposicións sobre o pasado.
 - O outro día non vin a Mario no partido.
 - Ah, non? Pois **estaría** enfermo, porque non adoita perder ningún.
- A correspondencia entre os tempos verbais é a seguinte:

O que sei	O que supono
Presente	Futuro de indicativo
Pretérito	Condicional
Copretérito	Condicional

ATENCIÓN!

Coa forma interrogativa convidamos o noso interlocutor a especular.

- **Que lle pasará a Amanda?**
- **Onde aprendería Carlos a bailar tan ben?**

O VERBO

Formas nominais

- Os verbos teñen tres formas nominais, tamén chamadas non persoais, porque son formas que non se conxugan: o infinitivo, o participio e o xerundio. Estas formas combínanse con outros verbos conxugados para formar as perifrases verbais. Por si soas, teñen as máis diversas funcións.

Infinitivo

- Funciona como substantivo e, polo tanto, pode ser suxeito ou complemento directo dunha oración.
- **Fumar** é malo para a saúde.
- Odio **estudar** pola noite.

- Tamén nestes casos pode ter complementos propios do verbo.

- **Estudar idiomas** é moi necesario hoxe en día. (CD)
- É fundamental explicarles claramente as cousas aos nosos. (complemento de modo, CD e CI)

Participio

- Funciona como adjetivo e concorda en xénero e número co substantivo ao que se refire. Cando queremos presentar este adjetivo como o resultado dunha acción, empregámolo co verbo **estar**.

- A impresora **está quebrada**. (= alguén a quebrou)
- Por que **están** todas as ventás **abertas**? (= alguén as abriu)

- Nun discurso formal, é frecuente o uso do participio para substituír toda unha construción verbal pasiva.

- (Foron) **Detidas seis persoas por un delito de pirataría**.
- O **vehículo**, (que foi) **roubado** hai uns meses en Vilalba, fora utilizado polos ladróns noutros delitos.
- A **obra**, (que foi) **composta** a principios do século XX, reflicte uns valores que áinda seguen vixentes.
- Estes **xardíns**, (que son) **coñecidos** como "o viveiro", foron unha encomenda dunha das familias máis podentes da cidade.
- As **ventás**, (que están) **orientadas** cara ao leste e ao oeste, permiten a entrada de luz durante todo o día.

Xerundio

- Expresa o modo en que alguén fai algo ou a simultaneidade de dúas accións.

- **Marchou chorando**.
- Adoito traballar **oíndo** música.

- Nesta función de adverbio, o xerundio tamén admite complementos.

- Entrou **falando moi alto** para chamar a atención dos asistentes.

resumo gramatical

ATENCIÓN!

O xerundio non se emprega na forma negativa. Nestes casos, úsase sempre **sen** + infinitivo.

- **Fíxoo sen querer.**

Tempos de modo indicativo

Presente

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	ando	bebo	vivo
(ti)	andas	bebés	vives
(el/ela/vostede)	anda	bebe	vive
(nós)	andamos	bebemos	vivimos
(vós)	andades	bebedes	vivides
(eles/elas/vostedes)	andan	bebén	viven

■ Empregamos o presente de indicativo para:

- Facer afirmacións atemporais: *A auga é H₂O.*
- Falar de feitos habituais: **Vexo** os meus pais todas as *fins de semana*.
- Falar do presente cronolóxico: **Vai** moito frío esta mañá, *verdade?*
- Pedir cousas e accións en preguntas: **Déixasme** cincuenta euros?
- Falar de accións futuras relacionadas con intencións firmes: *Esta noite chámote e dígoche algo.*
- Relatar en presente histórico: *Logo da invasión napoleónica, as colonias de ultramar independizanse.*
- Dar instrucións: *Primeiro refogas a cebola, logo botas a carne e o viño branco.*

Copretérito

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andaba	bebía	vivía
(ti)	andabas	bebías	vivías
(el/ela/vostede)	andaba	bebía	vivía
(nós)	andabamos	bebíamos	vivíamos
(vós)	andabades	bebíades	vivíades
(eles/elas/vostedes)	andaban	bebían	vivían

ATENCIÓN!

Na primeira e na segunda persoas do plural, prodúcese un cambio de sílaba tónica.

■ Algúns verbos presentan formas irregulares no copretérito:

	SER	PÓR	TER	VIR
(eu)	era	puña	tiña	viña
(ti)	eras	puñas	tiñas	viñas
(el/ela/vostede)	era	puña	tiña	viña
(nós)	eramos	puñamos	tiñamos	viñamos
(vós)	erades	puñades	tiñades	viñades
(eles/elas/vostedes)	eran	puñan	tiñan	viñan

ATENCIÓN!

Os verbos derivados dos anteriores tamén presentan as mesmas irregularidades: **repor, compor, supor, recompor, sobrepor, antepor, ater, reter, conter, previr, intervir, sobrevir** etc.

■ Os principais usos do copretérito son:

- Describir calidades en pasado.
- *Antes, miña nai levaba* o pelo moito más longo.
- Presentar accións habituais nunha etapa do pasado.
- *De neno, agachábame* no cuarto cando viña algúns visitas á casa.
- Describir a situación arredor duns acontecementos que relatamos (normalmente en pretérito).
- Adoitamos escribir cousas como a data, a hora, o lugar, o estado ou o aspecto das persoas etc.
- *Estaba* mirando pola ventá cando vin pasar o meu irmán. **Levaba** unha roupa un pouco rara...
- *Esta mañá apetecíanme* tanto uns churros que fun almorzar ao bar de abaixo.

■ Tamén empregamos o copretérito para referirmos a accións que se interrompen ou se modifican durante o seu inicio ou o seu desenvolvemento.

- *Ía* á casa de lolanda, pero topeíme cun amigo e fomos tomar algo. (= non fun á casa de lolanda)

■ Noutros casos, mediante verbos como **pensar, querer** ou **ir**, o copretérito serve para expresar a nosa intención de levar a cabo unha acción que finalmente non chega a ter lugar.

- **Pensaba** quedar a estudar na biblioteca, pero ao final fun para a casa.
- *Ía* pasar as vacacións cuns amigos, pero enfadámonos e ao final decidín ir de viaxe só.
- A semana pasada **queríamos** pintar toda a casa, pero chegaron uns amigos por sorpresa e, claro, non pudemos.

Pretérito

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andei	bebín	vivín
(ti)	andaches	bebiches	viviches
(el/ela/vostede)	andou	bebeu	viviú
(nós)	andamos	bebemos	vivimos
(vós)	andastes	bebistes	vivistes
(eles/elas/vostedes)	andaron	bebieron	viviron

- O pretérito emprégase para relatar accións pasadas, relacionadas ou non co presente.
 - Esta semana **coñecín** moita xente interesante.
 - Onte **ceei** cuns amigos.
 - O mes pasado **descubrín** un restaurante xenial.

Verbos con terminacións irregulares

- Os seguintes verbos presentan irregularidades propias na raíz e teñen unhas terminacións especiais no pretérito, independentemente da conxugación á que pertenzan.

estar	estiv-	-en
dicir	dix-	-eches
facer	fix-	-o
ter	tiv-	-emos
poder	puid-	-estes
poñer	pux-	-quix-
querer		-tronx-
traer		-troux-
saber	soub-	-eron

ATENCIÓN!

Na primeira e na terceira persoas do singular dos verbos regulares, a última sílaba é tónica; nos irregulares, en cambio, a sílaba tónica é a penúltima.

Os verbos **ir** e **ser** teñen a mesma forma no pretérito.

Antepretérito

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andara	bebera	vivira
(ti)	andaras	beberas	viviras
(el/ela/vostede)	andara	comera	vivira
(nós)	andaramos	bebieramos	viviramos
(vós)	andarades	bebierades	vivirades
(eles/elas/vostedes)	andaran	bebieran	viviran

Algúns verbos irregulares

DICIR	ESTAR	FACER	IR/SER	TER
dixerá	estiverá	fixera	forá	tiverá
dixeras	estiveras	fixeras	foras	tiveras
dixerá	estiverá	fixera	fora	tivera
dixeramos	estiveramos	fixeramos	foramos	tiveramos
dixerades	estiverades	fixerades	forades	tiverades
dixeran	estiveran	fixeran	foran	tiveran

- Empregamos este tempo para marcar que unha acción pasada é anterior a outra acción tamén pasada, xa mencionada.
 - Cando Alfredo chegou ao hospital, súa muller xa **dera** a luz. (= a segunda acción é anterior á primeira: Alfredo non estaba cando naceu o bebé)

Pospretérito

- Obtense o pospretérito engadíndolle ao infinitivo as terminacións **-ía**, **-ías**, **-ía**, **-íamos**, **-íades** e **ían**.

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andaría	bebería	viviría
(ti)	andarías	beberías	vivirías
(el/ela/vostede)	andaría	bebería	viviría
(nós)	andaríamos	beberíamos	viviríamos
(vós)	andaríades	beberíades	viviríades
(eles/elas/vostedes)	andarían	beberían	vivirían

- Son irregulares os mesmos verbos que en futuro, tamén cunha irregularidade que afecta a raíz.

DICIR	FACER
diría	faría
dirías	farías
diría	faría
diríamos	fariamos
diríades	fariades
diría	farían

- Usamos o pospretérito para expresar deseños difíciles ou imposibles de realizar.

 - Que soño! **Iría** durmir agora mesmo se puidese.

- Para aconsellar.

 - **Deberías** empezar a estudar. Falta moi pouco para os exames.

- Para pedir cortesmente que alguén faga algo.

 - **Importaríache** axudarme cos deberes?
 - **Poderías** suxeitar isto un momento, por favor?

- Para evocar situacións imaxinarias.

 - Se soubese tocar un instrumento, **tocaría** nun grupo.

- Para opinar sobre accións e condutas.

 - Eu nunca **casaría** por diñeiro.

Alternancia dos tempos do pasado no relato

- Nun relato podemos utilizar varios tempos do pasado. Facemos avanzar a historia con cada novo feito que presentamos en pretérito.

resumo gramatical

● Aquel día Xan non **oíu** o espertador e **espertou** media hora tarde. **Saíu** da casa sen almorzar e **colleu** un taxi. Por sorte, **conseguiu** chegar a tempo ao aeroporto.

■ Por outra banda, en cada feito podemos “deter a acción” e “mirar” as circunstancias que a rodean. Para isto, usamos o copretérito.

● Aquel día Xan **estaba** moi canso e non oíu o espertador, así que espertou media hora tarde. Como non **tiña** tempo, saíu da casa sen almorzar e colleu un taxi. Por sorte, non **había** moito tráfico e conseguiu chegar ao aeroporto a tempo.

■ A elección que facemos entre pretérito e copretérito non depende da duración das accións, senón da maneira na que queremos presentalas e da súa función no relato.

● Onte, como **estaba chovendo**, non **saín**. (Non interesa o fin da chuvia: presentámola como unha circunstancia de “non saír”)

● Onte **estivo chovendo** todo o día e non **saín**. (Informo da duración da chuvia e do feito de “non saír”)

■ Co antepretérito marcamos que unha acción é anterior a outra xa mencionada. De novo, o relato non avanza: damos un salto atrás, en xeral para explicar algúnsa circunstancia pasada.

● Aquel día Xan estaba moi canso porque **estivera estudiando** ata a madrugada e non oíu o espertador, así que espertou media hora tarde...

ATENCIÓN!

Todos os verbos compostos dos anteriores tamén teñen formas irregulares de futuro: **desfacer**, **predicir**, **refacer**...

■ Empregamos o futuro para referirnos ao futuro cronológico dunha maneira neutra. Utilizámolo para facer prediccións ou para expresar que algo ocorrerá inexorablemente.

- Mañá **fará** sol en todo o país.
- As cartas din que **terás** moitos fillos.
- O sol **sairá** mañá ás 6.42 h.

Futuro

■ O futuro fórmase engadíndolle ao infinitivo as terminacións **-ei**, **-ás**, **-á**, **-emos**, **-edes** e **-án**.

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(eu)	andarei	beberei	vivirei
(ti)	andarás	beberás	vivirás
(el/ela/vostede)	andará	beberá	vivirá
(nós)	andaremos	beberemos	viviremos
(vós)	andaredes	beberedes	viviredes
(eles/elas/vostedes)	andarán	bebérán	vivirán

■ Hai moi poucos verbos irregulares. Estes presentan un cambio na raíz, pero teñen as mesmas terminacións cos verbos regulares.

DICIR	FACER
direi	farei
dirás	farás
dirá	fará
diremos	faremos
diredes	faredes
dirán	farán

- Tamén usamos este tempo para formular hipóteses sobre o futuro ou o presente, algunas veces acompañado por marcadores como **seguramente**, **probablemente**, **posiblemente** etc.
- Non sei onde deixei as chaves do coche.
- Pois **estarán** sobre o móble da entrada, coma sempre.
- Que vas facer esta noite?
- Pois seguramente **quedarei** na casa. E ti?
- Eu creo que **sairei** tomar algo por aí.

ATENCIÓN!

Para falar de planes, intencións e accións futuras en galego emprégase máis frecuentemente o presente de indicativo ou a perifrásis **ir + infinitivo**.

- Mañá **temos** a comida na casa. **Axúdame?**
- Pois non **podo**. **Vou falar** co propietario do piso ás 12 h e non sei a que hora **volvo**.

O SUBXUNTIVO

Presente de subxuntivo

- A conxugación é case idéntica á do presente de indicativo: só se inverte a vogal temática.

-ar	- e
-er/-ir	- a

	ANDAR	COMER	ESCRIBIR
(eu)	ande	coma	escriba
(ti)	andes	comas	escribas
(el/ela/vostede)	ande	coma	escriba
(nós)	andemos	comamos	escribamos
(vós)	andedes	comades	escribades
(eles/elas/vostedes)	anden	coman	escriban

Algúns verbos irregulares

DAR	DICIR	ESTAR	FACER
dea	diga	estea	faga
deas	digas	esteas	fagas
dea	diga	estea	faga
deamos	digamos	esteamos	fagamos
deades	digades	esteades	fagades
dean	digan	estean	fagan
IR	TER	SER	VIR
vai	teña	sexá	veña
vaias	teñas	sexas	veñas
vaia	teña	sexá	veña
vaiamos	teñamos	sexamos	veñamos
vaiades	teñades	sexades	veñades
vaian	teñan	sexan	veñan

- Fíxate en que moitos verbos que presentan unha irregularidade na primeira persoa do presente de indicativo teñen esa mesma irregularidade no presente de subxuntivo. É o caso, por exemplo, dos verbos **pór**, **facer**, **ver**, **ter** e **ir**.

- Sobre o emprego do presente de subxuntivo, podes atopar máis información na sección “A subordinación”.

IMPERATIVO

Imperativo afirmativo

- O imperativo afirmativo en galego ten catro formas: **ti** e **vós** (informal); **vostede** e **vustedes** (formal).

	ANDAR	BEBER	VIVIR
(ti)	anda	bebe	vive
(vós)	andade	bebede	vivide
(vostede)	ande	beba	viva
(vustedes)	anden	beban	vivan

- As formas para **ti** e **vós** obtéñense eliminando o **-s** final da forma correspondente en presente.

estudas = **estuda** estudades = **estudade**
 comes = **come** comedes = **comede**

ATENCIÓN!

Algúns verbos irregulares non seguen esta regra para **ti**.

poñer/pór = **pon** facer = **fai** vir = **ven** ter = **ten**
 As formas para **vostede** e **vustedes** obtéñense cambiando a vogal temática da forma correspondente do presente:
 estuda = estude estudan = estuden
 come = coma comen = coman

ATENCIÓN!

Moitos verbos que son irregulares na primeira persoa do presente teñen, no imperativo afirmativo de **vostede** e **vustedes**, a mesma raíz irregular.

poño = poña/n	saio = saia/n	fago = faga/n
veño = veña/n	vexo = vexa/n	teño = teña/n
ocio = oia/n	digo = diga/n	traio = traia/n

resumo gramatical

- Os verbos **ser** e **ir** presentan formas especiais no imperativo afirmativo.

	SER	IR
(ti)	sé	vai
(vós)	sede	ide
(vostede)	sexá	vaia
(vostedes)	sexan	vaian

Imperativo negativo

- As formas do imperativo negativo son as mesmas do presente de subxuntivo para todas as persoas.

ANDAR	BEBER	VIVIR
non andes	non bebas	non vivas
non ande	non beba	non viva
non andedes	non bebades	non vivades
non anden	non beban	non vivan

■ Recorda que co imperativo negativo os pronomes van diante do verbo, agás nas perifrases onde a súa posición pode variar.

- Non **me esperes** para cear. Vou chegar moi tarde.
- Non **te vayas esquecer** da reunión! / Non **vayas esquecerte** da reunión!

■ Empregamos o imperativo para:

- Dar instrucións.
- **Retire** o plástico protector e **coloque** o aparato sobre unha superficie estable.
- Conceder permiso.
- Podo entrar un momento?
- Si, claro. **Pasa, pasa.**
- Ofrecer algo.
- **Toma, proba** estas galletas. Están boísimas.
- Aconsellar.
- Non sei que poñer para a cea de traballo de mañá.
- **Pon** o vestido azul, non? Quédache moi ben.

ATENCIÓN!

Ás veces empregamos o imperativo para dar ordes ou pedir accións, pero só en situacións moi xerarquizadas ou de moita confianza. Adoitamos suavizar este emprego con elementos como **por favor**, **veña** etc., ou xustificando a petición.

- **Por favor, Francisco, fágame dez copias destes documentos.**
- **Ven comigo de compras... veña, que logo non podo con todas as bolsas.**

Perifrases verbais

■ As perifrases verbais son construcións que se forman con dous ou máis verbos: un conjugado (cuxo significado se ve modificado) e outro na forma nominal ou non persoal (infinitivo, participio ou xerundio). Nalgúnsas perifrases, estes verbos están conectados por algún elemento de relación (preposición ou concunción).

- Aínda que xa cumpríu setenta anos, **segue traballando**.
- Este verán **imos matricularnos** nun dos cursos que ofrece o centro social do barrio.
- **Teño que falar** cos pais dos rapaces sobre a próxima excursión.

■ As perifrases poden encadearse:

- Di que **está deixando de fumar**. (**estar** + xerundio/**deixar de** + infinitivo)
- **Vas seguir indo** a ese restaurante despois do que pasou? (**ir** + infinitivo/**seguir** + xerundio)

■ A continuación, lístanse as principais perifrases verbais do galego e a relación do que poden indicar.

Acabar de/Rematar de + infinitivo

■ Indica o remate dunha acción, xeralmente nun pasado recente.

- **Acabas de chegar** e xa pensas saír de novo?
- Por fin **rematei de poñer** o pavimento!

Andar + xerundio/a + infinitivo

■ Indica que a acción está en proceso, é reiterativa ou prolongada no tempo.

- **Anda buscando a buscar** un piso no centro.

Botar(se) a/Comezar a/Empezar a/Poñerse a + infinitivo

■ Empréganse para indicar o comezo dunha acción.

- Cada vez que vexo ese filme, **bótome a chorar** coma unha tola.
- O partido suspendeuse porque **comezou/empezou a nevar**.
- Nada máis chega á oficina, **ponse a dar** ordes a todos.

Dar + participio

■ En frases negativas e interrogativas, indica a imposibilidade ou a dificultade de rematar ou cumplir unha acción. Con frases afirmativas, indica a capacidade de realizar algo, pero é pouco frecuente neste tipo de contextos.

- Non **darán chegado** antes das nove.
- Cres que **darás feito** todo o traballo ata mañá?

Dar en + infinitivo

- Expressa o comezo dunha nova acción, hábito ou costume.
- Agora **deu en chamarme** todas as noites para contarme a xornada.
- Nada máis tiveron o neno, **deron en pasar** as fins de semana na aldea.
- Leva o paraugas porque **dará en chover** en calquera momento.

Deber (de) + infinitivo

- Pode indicar, por unha banda, obrigatoriedade ou deber e, por outra, hipótese ou probabilidade.
- **Debedes visitar** os vosos avós máis a miúdo.
- **Debeu (de) conseguir** un ascenso no traballo porque dixo que nos invitará a unha copa.

Deixar de + infinitivo

- Indica a interrupción da acción expresada polo infinitivo.
- **Deixei de fumar** cando quedei embarazada.

Estar para + infinitivo

- Indica que unha acción está a piques de ocorrer:
- **Estaba para saír** cando chegaron os meus tíos.

Estar + xerundio/a + infinitivo

- Utilízase para indicar que unha acción está en proceso.
- **Estaba rematando a rematar** a cea cando soou o teléfono.

Haber (de) + infinitivo

- Indica obrigatoriedade, cun matiz de futuridade, e probabilidade.
- **Has (de) facer** o que che digan.
- Aínda hei de mercarche un cabaliño.
- Os nenos **han (de) estar** na eira xogando.

Hai que/Ter que (de) + infinitivo

- Utilízanse para indicar a obrigatoriedade ou a necesidade de facer algo. **Hai que** expresa a obrigatoriedade dunha forma más xeral e impersonal, mentres que **ter que** o fai de xeito más persoal.
- **Hai que baixar** o lixo, quen pode facelo?
- **Teño que/de axudar** o meu irmán cos deberes.
- **Teño que/de conseguir** unha parella para as clases de baile.

Ir + infinitivo

- Utilízase para falar de acciones futuras vinculadas ao momento presente ou de algo que planificamos como unha intención.
- Para a semana **imos ter** outra reunión.
- **Vou chamalo** hoxe mesmo e **(vou) contarlle** todo o que ocorreu.

Ir/Vir + xerundio

- Empréganse para indicar o desenvolvimento progresivo ou gradual dunha acción.
- **Fun lendo** estes libros ata rematar toda a colección.
- **Veñen traballando** niso dende hai seis anos.

Levar + participio

- Indica que a acción expresada polo infinitivo rematou en varias ocasións ou que se realiza de xeito continuado.
- **Levo ido** alí moitas veces e nunca o vin.
- **Levaba pouco durmido** cando o espertou o teléfono.

Levar + xerundio (+ cantidad de tempo)

- Expressa o tempo transcorrido dende o comezo dunha acción.
- **Levaban vivindo** tres anos na casa da aldea.
- **Levan** máis dunha semana **preparando** o exame.

resumo gramatical

Poder + infinitivo

■ Emprégase para expresar probabilidade ou hipótese.

- Como aínda non conseguiron os billetes, **pode ser** que non veñan para o Nadal.

Seguir + xerundio

■ Indica que unha acción non se interrompeu.

- Suso **segue saíndo** con Marisol, a súa primeira moza.

Ter + participio

■ Expressa a reiteración dunha acción no pasado.

- **Ten colaborado** coa comisión de festas da localidade en varias ocasións.

Vir (a)/Acabar por/Chegar a + infinitivo

■ Indican a solución ou o resultado final dun proceso ou dunha acción.

- Apenas se relacionaban de mozos, e logo **viñeron (a) ser** moi bos amigos.
- Despois de procurar en varias tendas, **acabou por mercar** o primeiro coche que vira.
- Fixo moitos cartos en América, aínda que non **chegou a ser** millonario.

Volver + infinitivo

■ Indica a repetición da acción expresada no infinitivo.

- Se **volves saír** con eses rapaces, poderás ter serios problemas.
- Cando me xubile, **volverei estudar** idiomas.

ATENCIÓN!

Cando o participio aparece flexionado, concordando co complemento, non se trata dunha perifrase, senón do seu emprego como adjetivo.

- **Levo lidas** trinta páxinas deste libro.
- Xa teño terminados os informes que me pediches.

Modelos de conxugación verbal

resumo gramatical

Conxugación verbal

Paradigma dos verbos regulares

ANDAR			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
INDICATIVO			Presente	
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
ando	andaba	andei	ande	anda
andas	andabas	andaches	andes	ande
anda	andaba	andou	ande	
andamos	andabamos	andamos	andemos	
andades	andabades	andastes	andedes	
andan	andaban	andaron	anden	anden
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
andara	andarei	andaría	Infinitivo: andar	
andaras	andarás	andarías	Xerundio: andando	
andara	andará	andaría	Participio: andado	
andaramos	andaremos	andariamos		
andarades	andaredes	andariades		
andaron	andarán	andarían		

BEBER			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
INDICATIVO			Presente	
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
bebo	bebía	bebín	beba	bebe
bebes	bebías	bebiches	bebas	beba
bebe	bebía	bebeu	beba	
bebemos	bebíamos	bebemos	bebamos	
bebedes	bebiades	bebестes	bebades	
beben	bebían	beberon	beban	beban
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
bebera	beberei	bebería	Infinitivo: beber	
beberas	beberás	beberías	Xerundio: bebendo	
bebera	bebéra	bebería	Participio: bebido	
beberamos	bebaremos	beberiamos		
beberades	beberezdes	beberiades		
beberan	bebérán	beberían		

PARTIR

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
parto	partía	partín	parta	parte
partes	partías	partiches	partas	parta
parte	partía	partiu	parta	
partimos	partiamos	partimos	partamos	
partides	partiades	partistes	partades	partide
parten	partían	partiron	partan	partan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
partira	partirei	partiría	Infinitivo: partir	
partiras	partirás	partirías	Xerundio: partindo	
partira	partirá	partiría	Participio: partido	
partiramos	partiremos	partiríamos		
partirades	partiredes	partiríades		
partiran	partirán	partirían		

resumo gramatical

Principais verbos irregulares

DICIR			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
INDICATIVO			Presente	
Presente	Copretérito	Pretérito		
digo	dicía	dixen	diga	di
dis	dicías	dixeches	digas	diga
di	dicía	dixo	diga	
dicimos	diciamos	dixemos	digamos	dicíde
dicides	diciades	dixestes	digades	digan
din	dicían	dixeron	digan	
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
dixeram	direi	diría	Infinitivo: dixer	
dixeras	dirás	dirías	Xerundio: dixerindo	
dixeram	dirá	diría	Participio: dixerado	
dixeramos	dixeremos	dirímos		
dixerades	dixeredes	diríades		
dixeran	dirán	dirían		

ESTAR			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
INDICATIVO			Presente	
Presente	Copretérito	Pretérito		
estou	estaba	estiven	esta	está
estás	estabas	estiveches	esteas	estea
está	estaba	estivo	estea	
estamos	estabamos	estivemos	esteamos	estade
estades	estabades	estivestes	esteades	estean
están	estaban	estiveron	estean	
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
estiveram	estarei	estaría	Infinitivo: estar	
estiveras	estarás	estarías	Xerundio: estando	
estivera	estará	estaría	Participio: estado	
estiveramos	estaremos	estariamos		
estiverades	estaredes	estariades		
estiveran	estarán	estarían		

FACER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
fago fas fai facemos facedes fan	facía facías facía faciamos faciades facían	fixen fixeches fixo fixemos fixestes fixeron	faga fagas faga fagamos fagades fagan	fai faga facede fagan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
fixera fixeras fixera fixeramos fixerades fixeran	farei farás fará faremos faredes farán	faría farías faría fariamos fariades farían	Infinitivo: facer Xerundio: facendo Participio: feito	

HABER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
hei has ha, hai habemos habedes han	había habías había habíamos habiades habían	houben houbeches houbo houbemos houbestes houberon	haxa haxas haxa haxamos haxades haxan	-- -- -- -- -- --
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
houbera houberas houbera houberamos houberades houberan	haberei haberás haberá haberemos haberedes haberán	habería haberías habería haberíamos haberíades haberían	Infinitivo: haber Xerundio: habendo Participio: habido	

resumo gramatical

IR

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
vou	íá	fun	vaia	vai
vas	íás	fuches	vaias	vaia
vai	íá	foi	vaia	vamos
imos	iámos	fomos	vaiamos	ide
ides	iades	fostes	vaiades	vaian
van	ían	foron	vaian	
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
fora	irei	iría	Infinitivo: ir	
foras	irás	irías	Xerundio: indo	
fora	irá	iría	Participio: ido	
foramos	iremos	iriamos		
forades	iredes	iriades		
foran	irán	irían		

PODER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
podo	podía	puiden	poida	pode
podes	podías	puideches	poidas	poida
pode	podía	puido	poida	
podemos	podíamos	puidemos	poidamos	podede
podedes	podíades	puidestes	poidades	poidan
poden	podían	puideron	poidan	
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
puidera	poderei	podería	Infinitivo: poder	
puideras	poderás	poderías	Xerundio: podendo	
puidera	poderá	podería	Participio: podido	
puideramos	poderemos	poderíamos		
puiderades	poderedes	poderíades		
puideran	poderán	poderían		

resumo gramatical

POÑER/PÓR

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
poño/poño pos/pos pon/pon poñemos/pomos poñedes/pondes poñen/pon	poñía/puña poñías/puña poñía/puña poñiamos/puñamos poñiades/puñades poñán/puñan	puxen pxeches pxo pxemos pxestes pxeron	poña poñas poña poñamos poñades poñan	pon poña poñede/ponde poñan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
pxera pxeras pxera pxeramos pxerades pxeran	poñerei/porei poñerás/porás poñerá/porá poñeremos/poremos poñeredes/poredes poñerán/porán	poñería/poría poñerías/porías poñería/poría poñeríamos/poríamos poñeriades/poríades poñerían/porían	Infinitivo: poñer/pór Xerundio: poñendo/pondio Participio: posto	

QUERER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
quiero quieres quiere queremos queredes queren	quería querías quería queríamos queríades querían	quixen quixeches quixo quixemos quixestes quixerón	queira queiras queira queiramos queirades queiran	quere queira querede queiran
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
quixer quixeras quixer quixeramos quixerades quixeran	quererei quererás quererá quereremos quereredes quererán	querería quererías querería quereríamos quereríades quererían	Infinitivo: querer Xerundio: querendo Participio: querido	

resumo gramatical

SABER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
sei sabes sabe sabemos sabedes saben	sabía sabías sabía sabíamos sabiades sabían	souben soubeches soubo soubemos soubestes souberon	saiba saibas saiba saibamos saibades saiban	sabe saiban sabede saiban
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
soubera souberas soubera souberamos souberades souberan	saberei saberás saberá saberemos saberedes saberán	sabería saberías sabería saberíamos saberíades saberían	Infinitivo: saber Xerundio: sabendo Participio: sabido	

SER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
son es é somos sodes son	era eras era eramos erades eran	fun fuches foi fomos fostes foron	sexá sexas sexá sexamos sexades sexan	sé sexá sede sexan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
fora foras fora foramos forades foran	serei serás será seremos seredes serán	sería serías sería seríamos seríades serían	Infinitivo: ser Xerundio: sendo Participio: sendo	

resumo gramatical

TER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
teño tes ten temos tendes/tedes teñen	tiña tiñas tiña tiñamos tiñades tiñan	tiven tiveches tivo tivemos tivestes tiveron	teña teñas teña teñamos teñades teñan	ten teña tende teñan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
tivera tiveras tivera tiveramos tiverades tiveran	terei terás terá teremos teredes terán	tería terías tería teríamos teríades terían	Infinitivo: ter Xerundio: tendo Participio: tido	

TENER

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
traío traes trae traemos traedes traen	traía traías traía traímos traídes traían	trou xen trou xeches trou xo trou xemos trou xestes trou xeron	traia traias traia traímos traídes traian	trae traia traede traian
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
trouxera trouxeras trouxera trouseramos trouserades trouseran	traerei traerás traerá traeremos traeredes traerán	traería traerías traería traeríamos traeríades traerían	Infinitivo: traer Xerundio: traendo Participio: traído	

resumo gramatical

VIR

INDICATIVO			SUBXUNTIVO	IMPERATIVO AFIRMATIVO
Presente	Copretérito	Pretérito	Presente	
veño	viña	vin	veña	ven
vés	viñas	viñeches	veñas	veña
vén	viña	veu	veña	
vimos	viñamos	viñemos	veñamos	vinde/vide
vindes/vides	viñades	viñestes	veñades	
veñen	viñan	viñeron	veñan	veñan
Antepretérito	Futuro	Pospretérito	FORMAS NOMINAIS	
viñera	virei	viría	Infinitivo: vir	
viñeras	virás	virías	Xerundio: vindo	
viñera	virá	viría	Participio: visto	
viñeramos	viremos	viríamos		
viñerades	viredes	viríades		
viñeran	virán	virían		